

4. DE LEEFTIJD BEPALEN VAN DE WATERRAL.

Misschien is 't ijdel als ik er van uitga dat al reeds een aantal ringers na de Ringersdag 1976 met de z.g. zeefslagval (zie artikel Waterrallen vangen in Op het Vinketouw van juli 1975, no. 25) hebben gëxperimenteerd om Waterrallen te vangen.

Daarom lijkt 't mij dienstig om te voorzien in een overzicht van kenmerken voor de leeftijdsbepaling van de Waterral (*Rallus aquaticus*). Het bepalen van de leeftijd van een vogel is doorgaans geen eenvoudige bezigheid, ook al gaat 't slechts om 't onderscheid tussen 1 K_j en na 1 K_j, om jonge en oude vogels dus.

Wanneer wij de ringresultaten van de Waterral in Nederland over 16 jaar bekijken (Tabel 1.) dan zien wij dat alleen in de maanden juni, juli en augustus het onderscheid tussen "jong en oud" redelijk is, maar dat men er voor de rest van het jaar grotendeels geen raad mee weet. Op zich heel begrijpelijk, maar ten nadele van de kwaliteit van het ringonderzoek. Men mag verwachten dat wanneer een vogelsoort wordt gevangen zo veel mogelijk gegevens van de vogel als individu bekend worden aan de hand van een aantal kenmerken.

In de Handkenmerken voor 't determineren van vogels van het Vogeltrekstation Arnhem Holland komt de Waterral nog niet voor. Ook niet in de Deense en Engelse Handkenmerken.

Voor België (dus eigenlijk ook voor Nederland) stelde P. Herroelen (1973) Ouderdoms- en geslachtskenmerken van de Waterral samen. In de praktijk (in 't veld) blijken deze ontoereikend te zijn. Er zijn namelijk meer details van belang dan alleen maar de staat waarin het verenkleed verkeert, hetzij vóór of tijdens de rui.

Jonge Waterrallen, in dons- of jeugdkleed, geven geen enkele moeilijkheid bij de leeftijdsbepaling. De pulli of donsjongen zijn aanvankelijk zwart met een metaalachtige/flesgroene weerschijn, korte ivoor- of beenkleurige snavel en grote stevige zwarte tot donkergrijze poten.

Successievelijk maken de donsveren plaats voor o.a. gevlagde contourveren van het z.g. jeugdkleed.

De schedel, nek, rug, stuit, en vleugeldekveren worden als van een oude Waterral: gevlagde veren met een zwart middenveld omgeven met olijfbuine rand. De hals- en borstveren zijn meestal sterk zwart gebandeerd en/of met een bruin waas overtrokken, dus niet grijs of leigrijs. De buikveren beige tot isabel en de onderstaartdekveren isabel evenals de uiteinden (einzomen) van de achterste flankveren. Het "zebra"-patroon van de flankveren is aanvankelijk nog vaag grijsbruin.

De kinstreek- en keelveren varieëren van wit tot lichtbeige. Soms een opvallend horizontaal fijn gestreept patroon, doordat de einzomen van deze veertjes donker getint zijn.

Ook de snavel en de loopbenen verkleuren. De snavel wordt langer en donkerder, de loopbenen lichter en slanker. De vleugel- en staartpennen ontwikkelen zich vanaf de 5e week en in de 8e week zijn de vogels vliegvlug. Overigens zijn deze pennen dan nog niet volledig uitgegroeid. De verlate groei van de vleugel- en staartpennen is kenmerkend voor het loopvogel zijn.

De ontwikkeling van het jeugdkleed wordt beëindigd als de vleugelpennen zijn volgroeid (rond de 60e dag).

De geleidelijke rui van de jeugdkleed-contourveren- waarvoor in de plaats de contourveren van het tussen- of winterkleed komen begint in de 11e week en wordt beëindigd met 5 maanden.

Vanaf (sep) okt./nov. lijken jonge Waterrallen al ontzettend veel op oude en wordt het allengs moeilijker om ze uit elkaar te houden. Een opvallend kenmerk blijft echter voorlopig de lichte streep vanaf het oog tot aan de snavelbasis (boven de teugelstreek). Deze kleine lichtbeige veertjes worden pas laat, soms zelfs pas in apr./mei verwisseld voor meer grijs/bruine veertjes. De grijze contourveren van 't jonge tussen- of winterkleed zijn over 't algemeen olijfbruin gezoomd zodat de (zij)borst en de oorstreek met een olijfbuine waas is gewassen. Naar de buik toe met bruin tot witte eindzomen. De anders getinte eindzomen van de contourveren op verschillende plaatsen op het vogellichaam hebben 't nadeel dat ze aan slijtage onderhevig zijn zodat in de loop der tijd (dec./feb.) deze steeds onduidelijker worden.

Is de iris aanvankelijk bij donsjongen grijsgroen van kleur en lichtbruin (okerkleurig) tijdens 't jeugdkleed, bij het tussen- of winterkleed kleurt het van (ree)bruin naar (hel)vosbruin. Een oog van een oude Waterral heeft daarentegen een oranje/rode iris. Voor de leeftijdsbepaling geven de veelal gebandeerde armdekveren geen houvast.

De kleur van de loopbenen geeft in vele gevallen meer houvast. Over 't algemeen genomen zijn die van oude Waterrallen (vleeskleurig) oranje/rood getint terwijl die van jonge meer bruin of grijs (beige) gekleurd zijn.

De kleur van de snavel is in de winterkleedperiode flets, zowel bij de jonge als bij de oude Waterral. Toch is de snavel van een jong minder op kleur, afgezien van 't bovenaanzicht dat vanaf het jeugdkleed zwart tot hoornkleurig blijft. Het is meer roze tot oranjegelig getint, terwijl de snavel van een oude vogelmeer oranje/rood is. In het voorjaar (mrt./apr.) wordt de snavelkleur heller (sprekender van kleur), evenals doorgaans de loopbenen.

Samenvattend kan opgemerkt worden dat jonge Waterrallen in dons- of jeugdkleed geen problemen geven bij de bepaling van 1 kj of na 1 kj.

Dit is veel meer het geval bij 't 1e rust- of winterkleed. Door veel notities te maken van 't totale verenkleed, de kleur van de iris, de snavel en de loopbenen en als men meerdere Waterrallen op één dag denkt te vangen deze met elkaar te vergelijken is in de meeste gevallen de leeftijd (1 KJ of na 1 KJ) vast te stellen.

mond.	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	totaal
1 KJ	0	0	7	99	336	158	79	19	8	0	0	0	706
Overj.	2	9	3	50	227	98	36	16	11	11	2	0	465
Volgr.	3	0	1	34	77	101	90	79	66	37	18	10	516
Volgr. 60%			10%	19%	12%	28%	44%	69%	78%	77%	90%	100%	
Totaal	5	9	11	183	640	357	205	114	85	48	20	10	1687

Tabel 1. Aantal geringde Waterrallen over de periode 1958 - 1974.

Literatuur:

1. De Kroon, G.H.J., 1975. Waterrallen vangen. Op het Vinketouw , no.25.:4 - 8.
2. De Kroon, G.H.J., 1976. Waterrallen vangen 2. Op het Vinketouw , no.27.: 4 - 5.
3. Koridon, J.A.F., 1958. Het Zwarte Meer. Limosa, 31 :1 - 17.
4. Sigmund, L., 1958. Die Postembryonale Entwicklung der Wasserralle. Sylvia 15: 85 - 118.
5. Stresemann, E en V., 1966. Die Mäuser der Vögel. Journal für Ornithologie 107: 141 - 153.

In verband met mijn studie verzoek ik de ringers alle EIGEN RING meldingen van Waterrallen op te zenden naar het Vogeltrekstation.

G.H.J.de Kroon
Havendijk 56
GORINCHEM.

Waterral (*Rallus aquaticus*). Kenmerken voor de bepaling van de leeftijd (1 kj - na 1 kj).

KENMERK	BRUIKBAAR	1 kj		Na 1 kj
		(donskleed buiten beschouwing)		
snavel	jun.-dec.	roze/bruin-oranje(geel) (flets/dof)bovenkant hoorn- kleurig		oranje/rood (kleurig) bovenkant hoornkleurig
iris	jun.-dec.	(grijs/groen)licht bruin (oker)-(hel)vosbruin		roodbruin-oranje/rood
(oog)streep boven teugel	jun.-dec.	licht beige(opvallend)naar dec. toe korter wordend(in een enkel geval in (nov.) dec. niet meer zichtbaar.Bij sommige in 't 2 kj nog zicht- baar van jan.-mei		geen oogstreep
oordekveren	jun.-dec.	licht bruin-olijfbruin gezoomd		leigrijs(soms iets olijf- bruin)
kin/keel- veren	jun.-dec.	wit-vuilwit-lichtbeige-licht- grijs(soms wit/vuilwit-zwart gezoomd)		egaal(licht)grijs-lei- grijs
borstveren	jun.-dec.	(licht)grijs met olijfbuine- beige waas soms wit/vuilwit- lichtbruin gezoomd		leigrijs soms naar buik toe wit/vuilwit gezoomd
loopbenen	jun.-dec.	beige-grijsbeige-rozebruin- bruin		vleeskleurig-oranje/licht- rood
rui(slag-en stuurpennen)	jun.-sep.	geen		synchronroon(gelijktijdig) hand- en armpennen veelal tegelijk